

Формування патріотизму засобами декоративно-ужиткового мистецтва у студентів технічних ЗВО

С. В. Рикова

*завідувач лабораторіями культурно-мистецького та просвітницького центру
Вінницького національного технічного університету,
м. Вінниця, Україна*

Доповідь розглядає роль та функції декоративно-ужиткового мистецтва у технічних ЗВО. Ознайомлює з роботою зали «Української народної ікони та декоративно-ужиткового мистецтва» на базі Культурно-мистецького та просвітницького Центру у Вінницькому національному технічному університеті. Подається короткий опис представленої зали та експонатів, які вона представляє та її роль у формування фахівців.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, вишивка, ікона, кераміка, патріотизм, виховання.

Доклад рассматривает роль и функции декоративно-прикладного искусства в технических ЗВО. Знакомит с работой зала «Украинской народной иконы и декоративно-прикладного искусства» на базе Культурно-художественного и просветительского Центра в Винницком национальном техническом университете. Подается краткое описание представленной залы и экспонатов, которые она представляет и ее роль в формировании специалистов.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, вышивка, икона, керамика, патриотизм, воспитание.

The report examines the role and functions of decorative and applied arts in technical free economic zones. Introduces the work of the hall "Ukrainian folk icon and decorative and applied arts" on the basis of the Cultural, Artistic and Educational Center at Vinnytsia National Technical University. A brief description of the presented hall and the exhibits it represents and its role in the formation of specialists is given.

Keywords: decorative and applied art, embroidery, icon, ceramics, patriotism, education.

Вступ

Світові процеси, що відбуваються сьогодні у світі та на теренах нашої держави, дають зрозуміти, що окрім висококваліфікованих працівників людство потребує формування та розвиток духовної основи особистості, її культури, моральних основ. Однак, важливим залишається формування в молодій людині відчуття патріотизму та етнічної ідентифікації.

Концепція національного виховання студентської молоді вказує на те, що головною її метою є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодій людині, на якому формуються її фахові знання та професійна відповідальність [1]. На нашу думку, одним із провідних компонентів впровадження цієї мети в освітній процес є поглиблене ознайомлення молоді з культурною спадщиною, декоративно-вжитковим мистецтвом, народною творчістю, тобто, народною спадщиною країни.

Висвітленням у наукових роботах проблематики впливу народного мистецтва на виховання особистості прослідковується у роботах таких науковців як Є. Антонович, А. Бойко, І. Богуславська, О. Гевко, І. Зязюн, В. Лосюка, Б. Лук'янов, Н. Мамчур, Л. Оршанського, Б. Прокоповича, О. Семашко, Є. Сявавко, Є. Яковлев та ін.

Виклад основного матеріалу

Українське образотворче мистецтво стало специфічним чинником етнозбереження та націєтворення, що виражалось через: збереження етнокультури та етнічної ідентичності українців; спадкоємність українських мистецьких традицій та використання кращих надбань попередніх поколінь, які мають універсальне значення для становлення національної культури; запровадження української національної тематики в мистецьких творах; героїзацію козацької минувшини; збереження історичної пам'яті українців; виокремлення патріотичного змісту та поєднання його з відповідними художніми образами; активний синтез, взаємодію та взаємовпливи художньо-естетичних та національних цінностей; трансляцію національних цінностей в образно-символічній та емоційно-чуттєвій формі; культурномистецьку репрезентацію національної ідеї як національно консолідуючого та державотворчого чинника; цілісне бачення феномена української національної культури, історичного буття України та українського народу (Н. Авер'янова, 2009) [2].

Б. Лук'янов, порівнюючи декоративно-прикладне мистецтво з іншими мистецтвами дійшов висновку, що «у звичайних мистецтвах естетична цінність – головна і єдина. А в декоративно-прикладному мистецтві головним убачається доцільність, корисність речі. Як же вони

узгоджуються і поєднуються? Цей зв'язок діалектичний, суперечливий і взаємодоповнювальний» [3, с. 197].

Розглядаючи роль декоративно-ужиткового мистецтва в закладах вищої технічної освіти, ми погоджуємося з роздумами О. Гевко про те, що «споглядаючи твори декоративно-ужиткового мистецтва, перебуваючи під їх впливом, практично прилучаючись до їх створення, студентська молодь вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно-моральний і естетичний зміст мистецтва. Студенти, захоплюючись витонченістю, красою, довершеністю та логічним змістом мистецьких творів, виготовлених майстрами, своїми однокурсниками, а також власними руками, подумки відтворюють культурно-історичний шлях свого народу, пізнають джерела мудрості й відданості наших предків, в їх серцях зароджується любов до рідної землі і людей, які живуть на ній. При дослідженні і оволодінні техніками декоративно-ужиткового мистецтва у студентів формуються глибокі патріотичні почуття, пориви, прагнення, що стимулюють пізнавати і берегти матеріальні й духовні здобутки, результати праці попередніх поколінь, активно долучатись до творення нових матеріальних та духовних цінностей» (О. Гевко, 2003) [4, с. 121].

У Вінницькому національному технічному університеті, на базі Культурно-мистецького та просвітницького Центру є зала «Української народної ікони та декоративно-ужиткового мистецтва». Це той острівець де студенти можуть відчутти внутрішню дію та вплив народного мистецтва на світогляд, формування патріотизму, його значення у становленні фахівця з вищою технічною освітою.

У залі «Українська народна ікона та декоративно-ужиткове мистецтво» представлені зразки української та подільської ікони XVIII-XIX ст. серед яких: «Мученики Флор і Лавро», «Преображення», «Богородиця з дитям», «Спас нерукотворний» та інші.

Для кращого розуміння побуту українців є експонати побутового використання, український одяг, рушники XVIII-XX ст. яскравими є експонати, що демонструють подільську кераміку, яка вирізняє Поділля поміж інших регіонів, така як тут було декілька центрів кераміки. Найдавнішим та найцікавішим центром є село Бубнівка, тому серед експонатів представлено декілька мисок, що були виготовлені у Бубнівці. Їх вирізняє орнамент «павучок», що залишився до наших днів від Трипільської культури, який на перших погляд нагадує рослини, але якщо придивитися ближче, то побачимо символіку «сфастіку».

Доволі багато до огляду студентів представлено експонатів з вишивкою. Вишивка відбиває живописну, графічну й орнаментально-композиційну культуру народу. Також вона є результатом матеріально-практичної та духовної діяльності людей. На рушниках здебільшого зустрічається рослинний орнамент, рідше вживається геометричний орнамент. Тут студенти можуть познайомитися з особливостями Подільської вишивки - якщо взяти південь Поділля, то там буде домінувати рослинний орнамент – квіти, листя та т.і., західне Поділля більш пов'язано з

геометричним орнаментом – як на рушниках, так і на сорочках. Є також антропоморфні зображення, тобто схематичне зображення фантастичних птахів і тварин. Якщо говорити про чоловічі сорочки, то тут також представлена вишивка двох варіантів – геометричний орнамент та квітковий орнамент. Вишивка «білим по білому» також цікаве явище для Поділля – це такий святковий варіант. Є давня символіка часів Трипільської культури, є більш сучасна. Вишивка містить інформацію про орнамент, колорит, охоплює сферу знань, естетичні погляди та смаки, а також звичасво-обрядові аспекти.

Із побутових речей представленні такі старовинні засоби праці як маслобійка, прялка, рубель, чесало, використання яких, в більшості випадків, цікавить студентів та їх практичне використання.

Звичайно, що можуть виникнути скептичні погляди на те, що екскурсія в зал «Українська народна ікона та декоративно-ужиткове мистецтво» допоможе сформувати патріотичні почуття але зацікавлення культурою власного народу, розуміння того скільки років експонатам та їх не лише практичне, а й духовне значення для українців допоможе усвідомити молодій людині ідентифікувати себе як українця.

Якщо розглядати виховні функції декоративно-ужиткового мистецтва, нам імпонує думка Л. Фірсової, яка визначила функції, які сприяють підвищенню рівня естетико-виховного впливу на особистість: *«комунікативна функція декоративно-прикладного мистецтва - забезпечує діалог з особистістю, що спонукає її до плідного спілкування зі світом прекрасного. Твори народних майстрів захоплюють людину, створюють психологічний комфорт, спонукають до естетичної взаємодії, впливають на почуття людини і тим самим утворюють неформальний, а особистісно виражений зв'язок з етнохудожніми цінностями. Пізнавальна функція пов'язана з освоєнням духовно цінного, що було набуто попередніми поколіннями. Як естетична категорія, народна художня творчість має широкий діапазон дії – від зовнішнього фіксування краси речей до усвідомлення закономірностей освоєння дійсності за законами краси. Пізнання прекрасного за допомогою народного декоративно-прикладного мистецтва збагачує естетичні смаки, зміцнює критерії естетичних оцінок художніх явищ, формує справжні духовні інтереси і потреби в галузі культури, естетики, одягу, побуту. Творча функція народного декоративно-прикладного мистецтва важлива для педагогічної практики. Безпосереднє спілкування з творами народного мистецтва активізує людські емоції, викликає творчу уяву, стимулює фантазію, пробуджує почуття, збагачує образне мислення. Естетична сила мистецтва виявляється не лише у здатності впливати на естетичні смаки, ціннісні орієнтації, але й у здатності будити творчий дух особистості. Саме через творчу працю максимально розкривається і опредмечується духовний світ людини, формуються такі риси характеру, як почуття власної гідності, цілеспрямованість,*

прагнення до моральноестетичних ідеалів, які впродовж століть виробив український народ» (Л. Фірсова, 1998) [5, с. 120].

Висновки

Отже, реалії сьогодення вимагають від освітніх закладів кардинально нових підходів до формування фахівців з вищою освітою. Ознайомлення студентів з декоративно-ужитковим мистецтвом досягається мета формування не лише висококваліфікованого фахівця, а й повноцінного громадянина сучасного суспільства, патріота власної держави. Тому існування музейних кімнат, навчальних лабораторій чи залів з експонатами декоративно-ужиткового мистецтва необхідні у закладах вищої технічної освіти.

Література

1. Антонович Є. А. *Декоративно-прикладне мистецтво: навч. посібник* / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. Львів: Світ, 1993. – 272 с.
2. Авер'янова, Н. Українське образотворче мистецтво як невід'ємний чинник етнозбереження та націєтворення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Українознавство*. К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. Вип.13. С. 18-21.
3. *Краткий словарь по эстетике: Книга для учителя* / Под. ред. Н.Д. Овсянникова. Москва. Просвящение. 1983. 223 с.
4. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Гевко Оксана Іванівна *дис. на здобуття канд. пед. наук: 13.00.07*. Київ, 2003. 209 с.
5. Фірсова Л. С. Формування естетичних оцінних суджень майбутніх вчителів засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: КДПУ. 1998. Вип. 14. С. 120-123.